

MİZAH KURAMLARI ÇERÇEVESİNDE İNEK BAYRAMI VE KAZGAN*

İnek Bayramı and Kazgan Within The Framework of The Humor Theories

Esen Nur DAŞ ÖZEL**

Ebru PURTAŞ***

Mehmet DALDAL****

ÖZ

Bu makalede 1937–1938 mezuniyetinden itibaren kutlanmaya başlanan Mekteb-i Mülkiye'nin en eski geleneklerinden biri olan İnek Bayramı ve onun metin yazarlığı kısmını temsil eden Kazgan dergisi incelenmiştir. İnek Bayramı'nın başlangıç ismi “Son Sınıfların İmza Merasimi/Son Sınıfların Festivali”dir. Bayram, “grup folkloru” bağlamında değerlendirilmiştir. Türkiye’de çağdaşlaşma ile değişen ve dönüşen “mizah, eğlence, eleştiri ve espri” anlayışına hem İnek Bayramı üzerinden hem de Kazgan açısından yaklaşılmıştır. İmgesel, alegorik, sembolik metaforlarla bezenmiş İnek Bayramı, bireyin oyun ve anlatı/dil yoluyla bilinçsel düşüncesinin ifadesidir. Katılımcılar, mizahi dil aracılığıyla öteki karşısında kendisinin yerini belli eder. İnek Bayramı, İnek Duası/İneknâme, İnek Yürüyüşü, Ferman Okuma, Çamur ve Fasil/Konser kısımlarından oluşmaktadır. Bayramın Filozof/İmam tarafından başlatılma yeri olan Aziz Köklü Salonu âdetâ kutsal bir mekân konumundadır. Bayramın temel figürleri, Filozof/İmam, Bakkal Tüllabı, Geyikhan Tüllabı, Tahsildar Tüllabı, Tellak Tüllabı, Züppe-yun Tüllabı, Amele Tüllabı’dır. Bayramın bölümleri “Üstünlük” ve “Rahatlama” mizah kuramları bağlamında değerlendirilmiştir. İneknâme/İnek Duası okunurken “Rahatlama Kuramı” üzerine durulurken fermanlar okunurken de “Üstünlük Kuramı” üzerine durulmuştur. İneknâme ayrıca kutlamanın tarih içindeki değişim ve dönüşümleri tespit edilmiştir. Değişimlerin İnek Bayramı’na yansımaları, değişimlerin sebebi ve ne tür değişimler olduğu üzerine durulmuştur. Bu aşamaların ritüelistik özellikleri, yapısı, bölümleri, işlevleri ve bayramda mizahın kullanımı değerlendirilmiştir. Kazgan grup folklorunun yazılı tezahürü olarak ele alınmış; içyapısı incelenmiştir. Dergi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mekteb-i Mülkiye), 1938 yılından beri her sene öğrencileri tarafından yayımlanan mizah ve hiciv dergisidir. Kazgan’da hem mizah anlayışı hem de içerik anlamında zaman içinde birçok değişiklik olmuştur. Dergi, günümüz neslinin mizah ve espri anlayışına göre yeniden düzenlenmiştir. Geleneksel bir hâl almış olan İnek Bayramı kültürel gösteri ve metin yazarlığı (Kazgan) olarak iki koldan günümüze kadar gelmiştir. İnek Bayramı esnasında olan olaylar, okunan ferman, İneknâme/İnek Duası ve çamurlar Kazgan’da yer alır. Onun dışında bayram esnasında okunmayan çamurlar da Kazgan’a eklenmektedir. Araştırmada katılımcı gözlem ve görüşme (mülakat) yöntemleri kullanılmıştır. Derleme, bayram önü-sırası-sonrası olmak üzere bütün aşamalarını kapsamaktadır. Şekil, yapı, içerik ve işlev hususunda ön bilgi hazırlığı edinilmiştir. Bayrama 2019 yılında aktif olarak katılım sağlanmıştır. 2010-2019 yılları arasında çıkarılan Kazgan incelendi ve bayram üzerindeki değişimler tespit edilmiştir. Öğrenciler arasındaki kültürel aktarımla devamlılığını sağlayan bayramın başlangıç tarihinden itibaren Ankara halkının da paydaşı olduğu göze çarpmıştır. Cumhuriyet’le birlikte Ankara’nın değişen yüzünde mülkiye öğrencilerinin etkisi işlenmiştir. Ankara halkının bayramın dönüşme aşamalarına etkisi değerlendirilmiştir. Bayramın gelenek merkezli bir yapıya sahip olması ve öğrenciler tarafından sürekliliğinin sağlanması grup folkloru açısından incelenmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların bayramı şekillendirmesi, değiştirmesi, modern zamana uygun bir biçime getirmesi neticesinde bayramın dönüşen aşamalarının tespit edilmesi gerekliliğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler

Mekteb-i Mülkiye, Rahatlama kuramı, Üstünlük kuramı, Mizah Kuramları, Grup Folkloru.

ABSTRACT

This article analyses one of the oldest traditions of Mekteb-i Mülkiye, the Cow Feast, which started to be celebrated from the graduation of 1937-1938, and Kazgan magazine, which represents its copywriting part. The initial name of the Cow Feast was "Signing Ceremony of Seniors/Festival of Seniors". The feast is analysed in the context of "group folklore". The understanding of "humour, entertainment, criticism and wit", which has changed and transformed with modernisation in Türkiye, is approached both through the Cow Feast and from the perspective of Kazgan. Adorned with imaginary, allegorical and symbolic metaphors, Cow Feast is the

- * Geliş tarihi: 28 Mayıs 2021 - Kabul tarihi: 3 Şubat 2024
Daş Özel, Esennur vd. “Mizah Kuramları Çerçevesinde İnek Bayramı ve Kazgan”, *Milli Folklor* 141 (Bahar 2024): 103-114
- ** AHBV Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü Doktora Öğrencisi, esennurdasozel@gmail.com.
- *** AHBV Üniversitesi Türk Halk Bilimi Yüksek Lisans, ebrupurtas@gmail.com.
- **** AHBV Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü Doktora Öğrencisi, mdaldal@outlook.com.

expression of the individual's conscious thought through play and narrative/language. Participants reveal their place in the face of the other through humorous language. Cow Feast consists of Cow Prayer/İneknâme, Cow Walk, Reading the Edict, Mud and Fasil/Concert.Aziz Köklü Hall, which is the place where the feast is initiated by the Philosopher/İmam, is almost a sacred place. The main figures of the feast are the Philosopher/İmam, the Gakkal's Tüllabi, the Geyikhan's Tüllabi, the Tahsildar's Tüllabi, the Tellak's Tüllabi, the Dandy's Tüllabi, and the Labourer's Tüllabi. The parts of the feast have been evaluated in the context of "Superiority" and "Relaxation" humour theories. While reading the Cownâme/ Cow Prayer, the "Relaxation Theory" was emphasized, and while reading the edicts, the emphasis was put on the "Superiority Theory." İneknâme also identified the changes and transformations of the celebration in history. The reflection of the changes on the Cow Feast, the reasons for the changes and the kind of changes have been underscored. The ritualistic features, structure, parts, functions of these stages and the use of humour in the feast are evaluated. Kazgan is considered as the written manifestation of group folklore and its internal structure is analyzed. Kazgan is a humour and satire magazine published by the students of Ankara University, Faculty of Political Sciences (Mekteb-i Mülkiye) every year since 1938. Kazgan has undergone many changes over time, both in terms of humour and content. The magazine was reorganized according to the humour and wit of today's generation. The Cow Feast, which has become a tradition, has survived to the present day in two branches: cultural performance and copywriting (Kazgan). The events that took place during the Cow Feast, the edict read, the İneknâme/Cow Prayer and the muds are included in Kazgan. In addition, the muds that are not recited during the feast are also included in Kazgan. Participant observation and interview methods were used in the research. The compilation covers all the stages before, during and after the feast. Preliminary information on form, structure, content and function was obtained. The feast was actively participated in 2019. Kazgan, which was issued between 2010-2019, was examined and the changes on the holiday were determined. It has been observed that the people of Ankara have also been stakeholders since the beginning of the holiday, which ensures its continuity through cultural transmission among students. The effect of property students on the changing face of Ankara with the Republic was analyzed. In addition, the effect of the people living in Ankara on the transformation stages of the holiday was evaluated. The fact that the holiday has a tradition-centered structure and its continuity is ensured by the students has revealed that it should be analyzed in terms of group folklore. As a result of the participants shaping and changing the holiday and bringing it into a form suitable for modern times, it is necessary to identify the transformation stages of the holiday.

Key Words

Mekteb-i Mülkiye, relaxation theory, superiority theory, humour theories, group folklore.

Giriş

Mekteb-i Mülkiye devlet kademelerine çağdaş, bilgili ve edepli kişiler yetiştirmek amacıyla kurulmuş bir okuldur. Mülkiye Mektebi'nin temeli, Enderun-i Hümâyün Mektebi'ne (1460-...) dayanmaktadır. 1950 senesinde Mülkiyelilik geleneğine aykırı olması ve bağımsız olarak eğitimini sürdürmesi noktasında karşı çıkmalara rağmen Ankara Üniversitesine bağlanıp Siyasal Bilgiler Fakültesi olarak günümüze kadar gelmiştir (Yavuz- Yiğit, 1997:88; Akalın, 1976:183). Günümüzde Mülkiye'nin altı bölümü bulunmaktadır ve bunlar; Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi, İşletme, Maliye, İktisat ve Çalışma Ekonomisidir. Bu makalede Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından düzenlenen İnek Bayramı'nın ve Kazgan dergisinin grup folkloru, folklorun protesto işlevi, mizah kuramları çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İnek Bayramı ve etrafında oluşan geleneğin grup folkloru olarak ele alınması Alan Dundes'in "en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubu" (2006:16) ifadesinden hareketlidir. A. Fine, "interaktif grupları karakterize eden kültürel elementler" için "ideoculture" kavramını ortaya atar. Ideoculture, Yunanca kendi-öz anlamına gelen "ideos" ve "culture"nın birleşiminden meydana gelen bir kavram olarak grup kültürü terimini ifade etmek amacıyla ileri sürer (Fine, 1979:734). İnek Bayramı'nda katılımçaların interaktif olarak bulunması grup folkloru açısından değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Bu durum makalenin ilerleyen kısımlarında detaylandırılacaktır. Makalede Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirilen İnek Bayramı kutlamaları ele alınacaktır.

İnek Bayramı

Bayramın ortaya çıkış serüveni, Mekteb-i Mülkiye öğrencileri ile Sultan arasındaki sorunlara dayandırılır. Satı'l Husri "Mülkiye Üzerine" adlı makalesinde bu konuya şu şekilde değinir:

Sultan Hamit, Şeker Bayramı'nda bütün talebeye şeker dağıtmasını ister. 1314 (1898) senesinde Giriş Vukuatı ile Yunan harbine hazırlıkların doğurduğu heyecanlı ve galeyanlı bir zamanda Mektep Müdürü Recai Bey bu şeker dağıtımını parlak bir merasimle yapmak ister. Bütün öğrencileri bahçeye toplayarak şekerleri dağıtır ve ardından padişaha dua edilmesini davet ederek "Padişahım çok yaşa" diyerek bağırır. Fakat öğrenciler arasında hiç kimse bu duaya katılmaz. Tekrarlanan durumda tekrar öğrenciler duaya katılmaz ve mubassırlar ile memurlar oradan hemen uzaklaşır. Öğrencilerden biri şekeri alarak "bunlar için mi bağıracaktık" diyerek şekeri fırlatır. Ardından diğer öğrencilerde şekerleri fırlatarak ezmeye başlarlar (1971:171-172).

Bayram, protesto amacıyla başlayan bir olaya dayanır. Şeker ezme girişimi de bunu temsil eder. Şeker, Türk tarihinde kadim bir unsur olup hükümdar ve halk ilişkisine dair bir metafora karşılık gelir. Kutadgu Bilig'de hükümdar tasviri bir elinde şeker bir elinde acıyı tutmak suretiyle yapılmıştır. Şeker meşru güç tarafından sağlanan adaleti ve hediye temsil etmektedir (Önler, 2004:8). Böylelikle Mülkiye öğrencileri bu güç temsilini padişahın şekerlerini ezme eylemi ile reddederek okulun tarihindeki protesto kimliğinin de başlangıcını oluşturmuşlardır.

20. yüzyılda başlayan sosyal ve kültürel değişimler birincil sözlü kültür ortamından ikincil sözlü kültür ortamına geçişe sebep olmuştur. Özdemir, Türk toplumunun sözel kültürden yazılı kültüre geçişinin artmasında matbaanın da kurulduğu dönem olan 18. yüzyılın ilk çeyreğine denk geldiğini ifade etmektedir ve bu dönemlerin "Kültürel çatışma-dönüşüm dönemleri" olduğunu belirtmektedir (Özdemir, 2006:37). Bu bağlamda böyle bir değişim sözel kültürün ilişki içinde olduğu bütün alanları etkilemiştir. Buna geleneksel kutlamalar da dâhildir. Sözlü kültür "ezberleme" "bellekte saklama", "dönüş-türme", "kalıplaştırma" ve "hatırlama" gibi yazılı kültürün ihtiyaç duymadığı yaratma ve yaşatma süreçlerine sahiptir (Ong, 2014:35). İnek Bayramı da başlangıçtan günümüze kadar değişim ve dönüşüm sürecindedir. Bayramın ritüelistik temel taşları yerinde dursa da bayram zaman içinde dilsel ve mizahi açıdan değişmiştir. Mektep, yatılı olduğu için öğrencilere çok fazla eğlence imkânı sunamamıştır. Bundan dolayı öğrenciler kendi aralarında eğlence tertip etmişlerdir. İnek Bayramı, öğrenci temelli bir kutlamadır. Mektep içinde başlayan bu bayram, 1936-1937 son sınıfların mezuniyetinde Ziraat Fakültesi'nden getirilip süslenen ineğin, Cebeci Caddesi'nde kortej halinde yürütülmesiyle topluma mâl olmuştur. Bu dönemde okuldan mezun olan Muzaffer Tuncer, Mülkiye Şeref Kitabı'nda inek yürüyüşünün başlangıcını şöyle ifade etmektedir:

Çok çalışan arkadaşlara 'İnek' derlerdi. Biz son sınıf olmadık devam karnelerini imzalama formalitesi kalkmıştı. Bu sebeple bizden önceki son sınıfların son imza merasimini biz yapamayacaktık. Onun yerine not yakma usulünü ve İnek Bayramını ihdas ettik. İlk defa temin ettiğimiz ineği süsleyip sokaklarda dolaşarak, İnek Bayramı'nın doğuşuna önderlik yaptık (Çankaya, 1968:2774).

İnek Bayramı mezuniyet şenliklerinin başlangıcını teşkil eden bir etkinliktir. İdâri, Mâlî, Siyâsî Şubelerinden oluşan okulun son gecesi İnek Bayramı'nın bir parçası olarak birbirleriyle "Minder kavgası" yapıyorlardı (Çankaya, 1968:610). Ayrıca İnek Bayramı kapsamında yapılan oyunlar da (halat çekme yarışması, minder kavgası, bilgi yarışması vd.) bu dönemde düzenlenmiştir. Psikolojik ve fizyolojik açıdan İnek Bayramı "oyun" kavramı açısından değerlendirilebilir. J.Huizinga oyun kavramını şöyle tanımlar:

Oyun, özgürce razı olunan, ama tamamen emredici kurallar uygun olarak belirli zaman ve mekân sınırları içinde gerçekleştirilen bizzatlı bir amaca sahip olan, bir gerilim ve sevinç duygusu ile alışılmış hayattan “başka türlü olmak” bilincinin eşlik ettiği, iradi bir eylem ya da faaliyettir. Oyun bir şey için mücadele etmek veya bir şeyin temsilini sağlamak işlevlerini gerçekleştirir. (2010:50).

Homo sapiens, dil becerisi ile dünyayı anlamlandırmıştır. Ritüelistik olarak oluşturduğu oyunsal/mizahsal yapılarla da kendini ifade etmiştir. Bu ritüelistik kutlamalar onun homo narrans yani hikâye anlatan tarafına atıftır. Diğer yandan oyun oynayan yanı, yani homo ludens yönüne de işaret eder. İmgesel, alegorik, sembolik metaforlarla bezenmiş İnek Bayramı, bireyin oyun ve anlatı/dil yoluyla bilinçsel düşüncesinin ifadesidir.

İnek Bayramı'nda geçmişten günümüze birçok değişiklik olmuştur. 1941-1942 dönemi mezunu Temel Özdemir, Mülkiye Şeref Kitabı'ndaki anılarında inek yerine tabut kullanıldığını anlatmaktadır: “Bugünkü ‘İnek Bayramı’ şeklinde bir tören düzenledik; ancak, bu törende inek yerine tabut kullanılırdı. Sabahın erken saatinde hazırlanmış olan tabutu cenaze merasimi şeklinde omuzlarımızı alarak okulun ön kapısından çıkıp büyük Cebeci Caddesi'ne inerdik.” (Çankaya, 1968:2525). 1936-1937 mezuniyetinde inek ile yürüyüş yapılmasına rağmen 4 sene sonra tabut ile Cebeci Caddesi'ne çıkmıştır. Bayramın simgesel değere sahip unsurunun değişimi açısından dikkat çekicidir. 1965’li yıllara gelindiğinde İnek Bayramı bir karnavalı andırır biçimdedir. Artık Cebeci halkı ile bütünleşen bayram, büyük bir şenlik ve eğlence havası içinde kutlanmıştır. Bayram 1967'den 1982 yılına kadar kutlanmamıştır. Fakat bu dönemde İnek Bayramı'nın yayın organı olan Kazgan çıkmaya devam etmiştir.

İnek Bayramı'nın tekrar kutlanmaya başlanması ise 3 Aralık 1981’de gerçekleştirilen 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin tanışma çayında, bir grup öğrenci tarafından ortaya atılmıştır. Mülkiye'nin 4 Aralık 1981’de kutlanan 122. Kuruluş Yılı dönümünde bir kez daha yinelenen istek ve bu konuda öğrencilerin gösterdikleri heyecan bayramın bu yıl kutlanması yönündeki fikrin güçlenmesini sağlamıştır (Güzel, 1982:211). 1982 yılına kadar çeşitli sebeplerden dolayı kutlanmayan İnek Bayramı, siyasi sebeplerden dolayı 1990 yılına kadar yine düzenlenememiştir. K.K.8'in verdiği bilgiye dayanarak 82'den 90'a kadar hiç Kazgan çıkmamış ve bayram da yapılmamıştır. Kaynak kişi o dönem hakkındaki bilgilerini şu şekilde aktarır: “Bu durumu araştırırken darbeden dolayı çıkarılmadığını düşünmüşler. Fakat sonradan okuldaki bir takım siyasi görüşe mensup kişiler bu duruma karşı çıktığı gözlemlenmiştir. Festival, şenlik bir Amerikan geleneğidir diye okulda FES-KOM toplanmamış, bayram olmamış, Kazgan çıkarılmamıştır” (K.K.8).

Geçmişte nisan ayının üçüncü haftası kutlanan bayram, günümüzde mayıs ayı içerisinde kutlanmakta olup, perşembe ve cuma olarak iki gün sürmektedir. “Siyasal Bilgiler Fakültesinde okuyan öğrencilerin, öğretim elemanlarının ve fakülteden kırk yıl önce mezun olanların katılımıyla gerçekleştirilen bir öğrenci bayramı olmanın ötesindedir. Mülkiyelilerin kabulüne göre bir eleştiri/ öz eleştiri bayramıdır.” (Karataş, 2012:230 ve K.K.3, K.K.5, K.K.6). Bayramın hazırlık aşamasında üç ayrı topluluk görev yapmaktadır. Bunlar; 1-Fes-Kom, 2- Kazgan Topluluğu, 3- Bölüm Ekipleridir.

Kazgan ekibi, günümüzde “İneknâme” yazımından, dekana verilecek olan hediyeden, çamur kutularından ve en nihayetinde sene sonunda çıkacak olan Kazgan'dan sorumludur. Geleneksel bir hâl almış olan İnek Bayramı kültürel gösteri ve metin yazarlığı (Kazgan) olarak iki koldan günümüze kadar gelmiştir. Mekteb-i Mülkiye Öğrencileri İnek Bayramı sayesinde ortak payede buluşmaktadır. A. Dundes halk terimini şu şekilde açıklamıştır; “Halk’ terimi en azından ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubunu ifade eder.” (2006:143). Dundes'in tanımladığı halk kavramı bağlamından bakıldığında, İnek Bayramı gibi geleneksel kutlamalar, dünya üzerindeki görünürlüklerinin ve

var olma statülerinin bir göstergesi olan kültürel değerlerin kolektif bellekte saklandığı ve yaşatıldığı sürece varlıklarını devam ettirirler. Bu bağlamda Kazgan, bayrama ait mehtapların ve daha fazlasının günümüze kadar aktarılmasına olanak tanıyan bir dergidir.

Bayramın düzenlenmesinde görev alan diğer grup, bölüm ekipleridir. Bu çalışma ekibi kendi içinde ferman yazımı, tribün ekibi, konsept ekibi vb. olarak ayrılmaktadır. Her bölümün kendine ait takma adları bulunmaktadır.

İşletme Bölümünün takma adı “Bakkal”dır. Maliye, işleri para ile ilgili olan Maliye Bölümü “Tahsildar” lakabıyla anılmaktadır. Çalışma Ekonomisi Bölümü, tarihsel süreçte hep alt statüde olan işçi grubunu temsil ettiği için, “Amele ve Muktedir Ameleler” lakabı verilmiştir. Fakat onlar kendilerine “Proleterya” demektedirler. Bunun anlamı geçmişte emeği ile geçimini sağlayan insandır (K.K.4) İktisat Bölümünün takma adı “Geyikhan”dır. K.K.7’nin aktarmasına göre İktisat Bölümüne Geyikhan denme sebebi şudur: “İktisat’a ‘Geyikhan’ derler, neden diye sorarsanız; orada da çok fazla kız öğrenci vardı ve onlarda genellikle Kamu öğrencileriyle çıktıklarından dolayı erkekler kendilerine ‘Geyik’ derlerdi (K.K.7).” Uluslararası İlişkiler Bölümünün takma adı “Züppeyün”dür. K.K.7 Züppeyün isminin oluşumu hakkında şöyle bilgi vermektedir: “Uluslararasına ‘Züppe’ derler. Onlar daha çok diplomatik işlerle ilgilendikleri için büyükelçi, diplomat gibi yurtdışında yaşarlar. Daha elit kesime hitap ettiklerinden kendilerini ‘züppe’ olarak tanıtır (K.K.7).”

Kamu Yönetimi Bölümünün takma adı “Abaza/ Amazon, Tellak”dır.

Kamu Yönetimi Bölümü birden fazla lakaba sahiptir. Yirmi yıl öncesinde bölümde kız öğrencinin çok az olması, daha öncesinde ise olmamasından dolayı lakabı “Abaza” olmuştur. Yalnızca bölümün kız öğrencilerine mahsus olan “Amazon”, kızların varlıklarını göstermek için aldıkları lakaptır. Tellak lakabının ise bölüm mezunlarının kaymakam olmak için torpil bulmaları, bunun için de çok çaba sarf etmeleri gerektiği; lakabın da buna bağlı olarak “hamama giren terler” atasözünden geldiği ifade edilmektedir (akt. Karataş, 2012:239; K.K.7).

Görüldüğü gibi İnek Bayramı’na katılan bölümlere diğer bölümler tarafından çeşitli lakaplar verilmektedir. Bu isimlendirmeler üzerinden çeşitli mizahi içerikler üretilmektedir. Devam eden bölümde süreç bu kapsamda değerlendirilecektir.

Mizah Kuramları Çerçevesinde İnek Bayramı

Festivalin önemli özelliklerinden biri hem okul içi hem de okul dışı gelişmeleri esprili bir şekilde eleştirmektir. Festivalin başladığı esnadan bitimine kadar bu devam etmektedir. S. Freud’un ifade ettiği gibi “Espri düşmanımızın, uygarlığın kısıtlamaları nedeniyle açığa vuramadığımız bir yönünü ortaya koymamıza olanak verir. Kısıtlamaları savuşturur ve ulaşılmaz hale gelmiş olan haz için kaynaklar açar.” (Freud, 1998:134). “Espriyi yapan kişi, esprinin hedef aldığı, saldırdığı kişi ve espriye gülen (haz üretme amacı kendisinde doyurulacak) kişi bir üçgen oluştururlar.” (Freud, 1998:131). İnek Bayramı’nda da böyle bir üçgen vardır. Espriyi yapan bölümler, esprinin hedef aldığı okul, toplum, bölüm ve birey, espriye gülen ise katılımcılardır.

Bayramın en etkin diğer önemli özelliklerinden birisi de bayramdaki “inek” figürüdür.

Koreografik ritimlerin modeli insanın dindışı hayatının ötesindedir; ister bir totemik veya amblemsel hayvanın veya yıldızların devinimlerini yeniden üretsinler; ister bizzat kendileri bir ritüel oluşturuyor olsunlar (labirentvari adımlar, sıçramalar, törenselleştirilmiş icra edilen jestler) dans her zaman ya bir arketipik jesti taklit eder ya da bir mitsel anı hatırlatır. Kısacası illud tempus’un, "o günler" in tekerrürü ve dolayısıyla yeniden canlandırılışıdır (Eliade, 1994:42).

Eliade'nin bu sözleri İnek Bayramı'nın gerek simge hâline getirmiş olduğu bir hayvan bakımından gerekse de kortej şeklindeki yürüyüşünü anımsatmaktadır. Ayrıca hemen hemen her bayramda olduğu gibi İnek Bayramı'nda da yemek kültürü oluşmuştur.

Dünya genelindeki eğlencelerin çoğunda olduğu gibi Türk eğlence kültüründeki vazgeçilmez unsurlar arasında yiyecek ve içecekler ilk sıralarda yer almaktadır. Eski Türklerden günümüze bu durumun değişmediği görülmektedir. Kaynaklarda yer alan bilgilerden şölen ve törenlerde verilen ziyafetlerin özel bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde karşılaşılan ve uzunca anlatılan sahneler arasında ziyafetler dikkat çekmektedir. Osmanlı şenliklerinde ziyafet sofralarının hazırlanması ve sunumuna büyük önem verildiği bilinmektedir. (Türkmen, 2017:242).

Hem yurt içi hem de yurt dışı festival anlayışının önemli unsurlarından olan yemek yahut içmek İnek Bayramı'nda da rastlanılmaktadır. Genellikle belli başlı markaların süt ve sütle ilgili içecekleri bayramda görülmektedir. Kaynak kişiler bununla ilgili fikirlerini şu şekilde aktarırlar: "İnekle ilgili ürünler dağıtılıyor, ayran ve süt dağıtılır (K.K.9)." Bu bağlamdan yola çıkarak İnek Bayramı'nda sponsorlar tarafından süt ve süt ürünlerinin dağıtılması bayramın bir parçası haline gelmiştir. Makalenin devamında İnek Bayramı'nda bütün unsurlarında yer eden mizah kullanımı teorik olarak incelenecektir.

Mülkiye Şeref Kitabı ve gazete haberlerinden hareketle denilebilir ki İnek Bayramı'nın büyük bir coşku ile kutlandığı ve günümüze gelen birçok geleneğinin olduğu yıllar 1938–1967 yıllarıdır. Gelenek, İnek Bayramı'na ait birçok unsur bu yıllarda daha da netleşmiştir. İnek Yürüyüşü, Ferman Okuma, Çamur vd. sayılabilir. Bu unsurlarda da gülme benzer şekilde kurgulanır. Örneğin dua kısmında geçmişte yaşanmış ve zamanında sıkıntı yaratan durum, o anda –dua anında- toplu bir şekilde eleştirilir ve bu duruma gülünür. Bu durumda dua ile eleştirilen kişi veya grup kötü duruma düşürülerek üstünlük kurma amacı sağlanır. Üstünlük Teorisi'ne göre saf dışı bırakmanın keyfi, onu kötü duruma düşürmenin verdiği haz ve mutluluk, başkasının talihsizliklerinden alınan zevk, bedensel çirkinlik ve bozukluğun kendinde bulunmaması gibi durumlar gülmeye sebebiyet vermektedir (Öğüt Eker, 2014:141-143). Bergson'a göre, "toplumdan uzaklaşan herkes gülünç olur, çünkü komik büyük ölçüde toplumdan uzaklaşmadan doğar." (Bergson, 1996:73). Bir başka deyişle, topluma, düzene uyum sağlayamayan komiktir. Sanders'ın da ifade ettiği gibi gülme, yoldan çıkanları, tökezleyenleri yeniden merkeze çekmeye çalışır, ayrılıkçı eğilimleri bastırır, katılığı yoğrulabilirliğe dönüştürür, bireyi bütünlüğe uyumlu hâle getirir, sivri köşeleri törpüler (Sanders, 2001:284-85). Yaşanan durum o anda ne kadar ciddi olsa da daha sonra söylendiğinde ciddiyetini gülmeye bırakır. İnsanların ciddi ortamda gülmeye başlaması da buna benzerdir. Duanın tamamı rahatlatma kuramı üzerine kurulmuştur. "Bütün kaynaklarda ilk dönem festival ve şenliklerinin halkın her kesiminden insan için günlük hayattaki yasaklar ve kısıtlamalardan bir süreliğine de olsa uzaklaşma/kurtulma alanı olduğu kaydedilmektedir." (Türkmen, 2017:21). Benzer durum İnek Bayramı'nda da görülmektedir. Öğrencilerin yoğun ders dönemine kendi yöntemleri ile kısa süreli ve de rahatlatma amacı da güden bir ara söz konusudur. Dünya gündemi, Türkiye gündemi, fakülte gündemi ve bölümlerin yaşadıkları sıkıntıları dile getirerek eleştirirken aynı zamanda da gülme ortamı yaratırlar. Toplumsal, siyasi olayları kendi gözlerinden anlatarak duada yer vermektedirler. Dua kısmında tüm bölümler imam tarafından eleştirilmektedir. Bölümler arasında üstünlük söz konusu değildir. İmam aracılığıyla herkes eşitlenmektedir ve duanın yıkıcı işlevi ile düzen alt-üst edilmektedir. Weber, geleneksel otoriteyi Bürokrasi ve Otorite adlı kitabında şu şekilde tanımlamaktadır:

Geçmişten gelen -daima var olan- kural ve güçlerin kutsallığını öne sürerek meşruluk tezinde bulunan ve kendisine inanılan egemenlik türü geleneksel otorite olarak

adlandırılacaktır. Burada otoriteyi icra eden kişi ya da kişiler geleneksel kurallar tarafından belirlenir. Bireyin kişisel otoritesine uyulması gereği de kendisinin geleneksel konumundan kaynaklanır. En basit halinde, bu tür örgütlü otorite, esasında genel bir ortak eğitimden kaynaklanan şahsi bağlılık duygusudur. Gücü elinde bulunduran kişi bir “üst”, “amir” değil, kişisel anlamda bir “efendi” dir. (Weber, 2005:55).

Bayramın dua kısmında imam geleneksel otoriteyi temsil etmesi ile dikkat çekmektedir. Dua kısmının ardından salondaki kişilere şeker saçması otoritenin neticesidir. Geleneksel bayram kutlamasının başlangıcındaki şeker ezme olayı tekrar canlandırılma yönü ile hatırlatılmaktadır.

Festivalde herkes eşittir ve özellikle bu eşitlik dua bölümünde net bir şekilde görülmektedir. İmam, dekan ile öğrenciye aynı düzeyde eleştiri yapmakta ve bunu rahatlıkla söylemektedir. Bu durumda dekan ile öğrenci arasında hiçbir fark kalmaz ve öğrenci dekanla aynı düzeye erişmiş olur. Buna dua bölümünde yer alan: “Koltuk sende kalsın kardeş bize koltuğa oturacak dekan değil, mektep zordayken kalkabilecek dekan lazım! Yahu Kadir'im biz kadir kıymet biliriz, biliriz de senin yediğin naneler bini aştı.” (Kazgan, 2017:6) örnek verilebilir. Dua bölümü insanların zor anlarda yaşadıklarını ve onları kaosa sürükleyen süreci daha sonra gülmeye çevirmesi yönüyle rahatlatma kuramı ile örtüşür. Bu bölümde öğrenciler ciddi durumları mizahi bir dille aktarırlar. Rahatlatma kuramı, insanların gergin olduğu durumdan kurtulduğu andan itibaren oluşan gülmedir. Ezgi Metin Basat “Sözlü Kültürün Görsel Mizaha Yansımaları: Leman, Penguen ve Uykusuz Dergileri Örneği” adlı doktora tezinde rahatlatma kuramını şu şekilde yorumlar: “Bir gerilimin sonlanması insanı rahatlatmakta ve bu rahatlatma duygusu beraberinde gülmeyi getirmektedir (2014:54).” İlaveten İnek Bayramı'nda okunan fermanda, Dünya ve Türkiye gündemine gönderme yapılır. Çocuk, kadına şiddeti ve cinayetleri üzerine durulur. Şehitler anılır ve terör lanetlenerek konuşma bitirilir. Bunlara ek olarak dua bölümünde uyumsuzluk kuramı da yer almaktadır. “Beklenenle gerçekleşen arasındaki uyumsuzluktan doğan gülme dua bölümünde dini formellerin bozulmasıyla sağlanmaktadır.” (Karataş, 2012:234). Öğrencilerin isteklerinin dile getirilmesiyle dua bölümü oluşmuştur. Bu duada dinî motif olan duaya gönderme yapılmaktadır. Öğrencilerin dua sonunda “âmin” demesiyle de uyumsuzluk oluşur ve bu sayede gülme gerçekleşir.

İnek Bayramı'nın en önemli bölümlerinden biri “Ferman” kısmıdır.

Festivallerde ilgi çeken etkinlikler arasında yarış ve karşılaşmaların ayrı bir yeri bulunmaktadır. Yarış ve müsabakalar hem aktif katılımcılar yani yarışmacılar hem de pasif katılımcılar yani izleyiciler açısından keyif ve heyecanla geçen anlara sahne olmaktadır. Yarışanlar için de izleyenler için de yarış ve müsabakalar adrenalini, merak gibi duyguların aktifleşmesini sağlamaktadır. Tüm bunlara yarışma ve müsabakalardaki tempo, tezahürat, efor, hırs, iddia gibi hadiseler de eklenince eğlence unsuru ortaya çıkmaktadır (Türkmen, 2017:253).

İnek Bayramı'nda tam manası ile bir yarışma görülmemektedir fakat fermanların okunması sırasında bölüm öğrencileri kendi fermanlarının daha üstün olduğunu iddia etmektedirler. Bir tribün oluşturulması da izleyici unsurunun bulunması noktasında kayda değerdir. Bu kısımda fermanı okuyan bölüm diğer bölümlere karşı üstünlük kurarak kendilerini yüceltir. Aynı zamanda süslü kelimeler seçer. “İnek Bayramının da kendine özgü bir dil ve semboller dünyası vardır. Kullanılan dilin kendisi de semboliktir. Bu sembolik dilde ifadeler, söz kalıpları, hitaplar ritüele özgü bir dil oluşturmaktadır.” (Karataş, 2012:239). K.K.7'nin anlatmasına göre; “Osmanlıca kelimeler çok fazla oluyor, bazı çok süslü kelimeler kullanılır bazen de kendi literatürümüze uygun kelimeler kullanılır. Çünkü sokaktan geçen insanın anlayacağını herkes konuşabilir ama bizimkisi farklı

olması gerekiyor onun için de bilgi birikimine gerek var.” (K.K.7). Mizahi olarak kendilerini yücelterek gülme ortaya çıkarırlar. Fermanlarda ortaya çıkan mizah üstünlük kuramına uymaktadır. Bu durumu K.K.2 şu şekilde açıklamaktadır “Her bölüm diğerinden üstünmüş gibi kendini övüp diğer bölümleri yerecek şekilde bir metin hazırlayıp bütün mektebe sunuyor.” Üstünlük kuramı sayesinde karşı tarafı küçümser ve kendilerini yüceltirken bunu mizahi bir dille yaparlar. Bu kapsamda fermanları okurken de ses tonlarıyla karşı tarafı ezmeye çalışırlar.

Bakkal fermanında bir şiir ile diğer bölümleri küçümserken kendi bölümünü yüceltir.

“Toplanmış Abazalar, görende tüllab sanar
Geyikhanda sıralar, boş çünkü arkadalar
Şereftir seni sevmek senle ağlayıp gülmek
Bakkal sevgisi bizde sürecek sonsuza dek.” (Kazgan, 2015)

Ferman okuyanlar genellikle kendileri gönüllü olur. Duada olduğu gibi fermanlar da ilk olarak Dünya ve Türkiye gündemini konu alarak başlar. Daha sonra öğrenciler, bölümlere geçerler ve en son hocalarının derste söyledikleri sözlerden, giyinme tarzına kadar pek çok konuda hocalarından söz ederek aralarda şarkılar çalarak ortamı daha heyecanlı hâle getirirler. Her sene ferman okuma sırası değişmektedir. Bölümler arasında ne kadar rekabet olsa da adaletli davrandıkları gözlemlenir.

Ferman okurken her bölüm kendine bir konsept belirlemektedir. Bunun hakkındaki bilgiyi Nilgün Türkmen şu şekilde vermektedir: “Festivallerin özgürlükçü havası, giyim kuşam konusunda da kendisini hissettirmektedir. Katılımcıların istedikleri kıyafeti giyme özgürlüğü mevcuttur. Bu özgürlük, gündelik yaşamda hoş karşılanmayacak, halkın inanç unsurları, gelenek, görenekleriyle uyuşmayacak kıyafetleri de kapsamaktadır.” (Türkmen, 2017:271). Benzer durum İnek Bayramı’nda da mevcuttur. Öğrenciler tarafından hem ferman metinlerinin konseptine uygun kıyafet ve aksesuarlar kullanılırken hem de bayram için özel olarak bastırılan atkı ve tişörtler giyilmektedir. 2019 yılında yapılan İnek Bayramı’ndan buna Yüzükler Efendisi filminden esinlenerek yapılmış kostümler örnek gösterilebilir. Bir yaratık olarak tasvir edilen “Gollum”, Asa Elfi “Gri Gandalf” gibi olağanüstü kişilerin kostümleri öğrencilerin tercihleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, Nilgün Türkmen “Türkiye’de Festivaller ve Şenlikler” doktora tezinde festivallerde kullanılan müzikler hakkında şu şekilde bilgi vermektedir; “Festivallerde kullanılan müzik hem halkın zevk, tercih ve kültürünün bir yansımasıdır hem de halkın müzik zevkinin, tercihlerinin, kültürünün oluşması, şekillenmesi, değişmesi açısından önemli bir işleve sahiptir. Festivallerde eğlence neredeyse müzikle başlar, müzikle biter.” (2017:260). İnek Bayramı’nda da ferman gruplarının gerek sahneye çıkışında gerek femandaki metne ve konseptte uygun müziklerin kullanıldığı da görülmektedir.

Perşembe günü 3, cuma günü 3 ferman okunmaktadır. Perşembe ve cuma günü fermanların bitmesi ile her iki günde konser yapılmaktadır. Cuma konserden önce “hocalara ve tüllaba çamur”lar okunmaktadır.

Ferman bölümünün ardından, “Çamur” bölümü gelmektedir. Bu bölümde de mizahi unsurlar kullanılarak yapılan göndermeler mevcuttur. Bu göndermeler herhangi bir sınırı yoktur; hemen hemen her şeyle ilgili olabilir. Çamurlar okulun kantin bölümünde asılan kutularda toplanmaktadır. Çamur kutularını sadece başkan açabilmektedir. Sebepini K.K.5 şu şekilde dile getirir: “Gündüz insanlar çamurlarını atıyor, akşama Kazgan başkanı topluyor. Başkanın toplama sebebi burada güven müessesesinden dolayıdır. Eğer herkes o kutuya erişebilirse insanlar çamur atmada tedirginlik yaşayabilirler. Yani buradaki asıl önemli şey de seçme işlemini bir kişinin yapmasıdır. Çünkü başkan çamurları

verirken çıktı yazısı olarak veriyor ancak çamurlar bize el yazısıyla geliyor. O el yazısından, kullandığı kâğıttan kimin yazdığı kime yazdığı belli olabilir. Bunun bir yerde saklı kalması gerekiyor. Bu bizim dışımızda geliyor. O çamuru ben atmış olsam, bana gelmiş olsa, arkadaşşıma yazılmış olsa da kimsenin bilmemesi gerekiyor. Benim amacım orada insanlara karşı o kişiyi küçük düşürmek ama bunu nükteli bir şekilde yapmaktır.” (K.K.5).

Sanders’a göre Freud modern, saldırgan espriyi çözümleyen ilk kişidir. Ayrıca stand-up komedinin de atasıdır çünkü espri yapmanın, ceza görmeksizin “statüko”ya saldırmanın bir yolu olduğunu dile getirmiştir (Sanders, 2001:286-288). Freud’a göre uygarlık, bireyin taşıdığı düşmanca itkilerle cinsel istekleri kısıtlar, onların bastırılmasına neden olur. İnsan, bastırılan düşmanlığını eylem yoluyla ifade etmekten uygarlık tarafından men edildiği için, yeni bir hakaret yolu geliştirmiştir: “Düşmanımı küçük, aşağı, değersiz ya da gülünç kılarak dolaylı bir yoldan onu alt etmenin zevkine ulaşır ve hiçbir çaba harcamamış olan üçüncü kişi bunu kahkahasıyla onaylar” (Freud, 1998: 134). Freud’un bahsettiği durum çamur okuma esnasında gerçekleşmektedir. Çamur yazmayı K.K.1 şu şekilde açıklamaktadır: “Arkadaşımda eleştireceğim bir şeyi kâğıda yazıyorum altına rumuz yazıyorum. Kazgan bunları kutularda toplar. Cinsiyetçi, küfürlü olanlar ayrılır ve geriye kalanlar okunur. (K.K.1).” Üstünlük kuramı bağlamında çamurlara bakıldığında karşıdakinin bir kusurunu görüp onu herkesin içerisinde rezil etme yoluyla bir gülme ortaya çıkar. Fermanda olduğu gibi çamurlarda da hocalara veya öğrencilere acımasızca davranılarak onları küçük düşürmeye çalışılır. Bunu toplu alanda okuduklarında da diğerlerinin kendini, çamuru yazılan kişiye karşı üstün görmesiyle gülme ortaya çıkar.

İnek Bayramı’nın Yazılı Mizahı: Kazgan

Kazgan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (Mekteb-i Mülkiye)’nin, 1938 yılından beri her sene öğrencileri tarafından yayımlanan mizah ve hiciv dergisidir. İçerisinde, İnek Duası/İnekname, Fermanlar, Çamur bölümleri başlangıçtan beri yer almaktadır. Derginin içeriği süreç içerisinde güncellenerek değiştirmiştir. Fakat üç ana yapı sabittir. Son yıllarda sürekli yer eden ve güncel mizah anlayışını yansıtan bölümler ise “caps, nostalji, photosoplar, haberler, bayram resimleri, hocalardan inciler” bölümleridir. Kazgan dergileri İnek Duası/İnekname ile başlamaktadır. Bu bölüm Aziz Köklü’de İmam/Filozof’un okuduğu kısımdır. Ferman kısmı, bölümlerin İnek Bayramı’nda okudukları metinlerden oluşmaktadır. Çamur bölümü ise, yıl boyunca çamur kutusuna atılan ve öğrencilerin ister müstear isimle ister kendi adıyla yazdığı bireysel mizahi eleştirilerden oluşmaktadır. Caps bölümü ise son yıllarda kullanılan bir mizah aracıdır. Capsler bayram öncesi bir hafta okulun iç kantinine asılırlar. Dergide ise direkt yer alırlar. Photosoplar ise genellikle hocalara yönelik yapılmaktadır. Hocalardan inciler bölümünde, hocaların devamlı söylediği cümlelerden garip ve ilgi çekici olanlar seçilerek yayımlanır. Haberler bölümünde o yıl içerisinde gerçekleşen ilginç konular yayımlanmaktadır. Nostalji ise Siyasal Bilimlerden mezun önemli kişiler hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu noktada Kazgan, hem İnek Bayramı’nın metin yazarlığı kolu hem de dönem boyunca süregelen mizansen atışmaların toplu halde sunulduğu bir dergi hüviyetindedir. Kazgan’ın yarısını öğrencilerin bizzat kendileri hazırlarken diğer kısımlarını ise Kazgan Ekibi hazırlamaktadır.

Kazgan 20. yüzyılda değişmeye başlayan mizah/eğlence anlayışıyla örtüşür. Mizahın eleştirici tarafı kuvvetlenmiştir. “Gülme, artık bir meddahın etrafında ya da Karagöz perdesinin önünde toplanmış seyircilerin küçük halkasıyla sınırlı bir iletişim alanını aşmıştır” (Georgeon, 2000:91). Mizah basınının ortaya çıkması, sözden yazıya geçiş anlamına gelmektedir ve bu geçiş, yeni gülme olanaklarını, yeni temaları beraberinde getirmiştir. Yeni gülmede söz konusu olan, kültür düzeyi yüksek okurların gülmesidir. “Daha

eleştirel, daha entelektüel, daha mesafeli ve ironi ile hicve daha geniş yer veren, yeni bir komik anlayışın unsurları ortaya çıkmaktadır (Georgeon, 2000:93).” İnek Bayramında yer almayan çamurların ve diğer mizahi unsurların Kazgan’da yer alması bu bilgiler doğrultusunda değerlendirilebilir. Kazgan’da yer alan mizahi unsurlar İnek Bayram’ı esnasında kullanılan atıflardan çok daha incedir. Bu da yapılan eleştiriye o bağlamda yer alanların anlamasını sağlar. Ayrıca, bazı dersler hakkında yapılan eleştirel durumların o derse hâkim olmayan kişiler tarafından anlaşılması olanaksızdır.

İnek Bayramı’nda ve Kazgan’da Meydana Gelen Değişimler

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar gelen sürede Kazgan ve İnek Bayramı’nda bazı değişiklikler görülmektedir. Bu değişikliklerin bazıları Kazgan formatı içerisinde olurken bazıları ise yapısal kısımda yer almaktadır.

2014 yılında çıkarılan Kazgan’da diğer sayılardan farklı olarak Ankara’nın çeşitli tarihi ve turistik mekânları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından hocaların anlamlı bulunan düşüncelerine “Hocalardan İnciler” başlığı altında yer verilmiştir. Örneğin İlhan Uzgel adlı hocadan: “Postmodernist misiniz? Hiç mi değilsiniz? O kadar anlattım, çok mu eleştirel anlattım, yatmadı mı kafanıza?” (Kazgan, 2014:50) ifadeleri dergideki yerini almıştır.

2017 yılından itibaren bayrama yeni bir bölüm eklenmiştir. Bu bölüm teknolojinin ilerlemesi sayesinde ortaya çıkmıştır. Her bölüm kendisine özel bir Youtube sayfası oluşturmuştur ve burada da fermanlarda olduğu gibi üstünlük kurmaya çalışmışlardır. Çeşitli videolar çekerek diğer bölümleri küçük düşürmüşlerdir ve bu videolar için özel besteler yapmışlardır. İnek Bayramı sosyal medyanın kullanımıyla tüm yıla yayılmış ve bölümler zaman zaman bu sosyal medya üzerinden atışmalar yapmaya başlamıştır. Bu durumdan sonra da bayramın bağlamı değişmiştir. Kazgan’a sığmayan çamurlardan bazıları eski dönemlerde okulun koridorlarına asılırken günümüzde sosyal medyada yayımlanmaktadır. 2017 yılında İnek Bayramı yasaklanmasından dolayı kutlanmamıştır. Ancak Kazgan ekibi yine de “İnek Duası”nı yazmış ve Kazgan’da yayımlamıştır. Duaya baktığımızda Türkiye gündemindeki olaylara ek olarak İnek Bayramı’nın yapılmaması da duaya yanıtılmıştır. Bunu şu şekilde dile getirmişlerdir “İlk kez bir bayram sabahında huzuruna çıkamadık, ellerimiz semada sana sığınamadık ve yakaramadık, sen bu kullarını affeyle Ya Rabbi! (Kazgan 2017:6).”

İnek Bayramı 2018’de resmî olarak icra edilmiştir. Fakat 2017’de eleştirilen bölümlerde değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi ise “Dua” adının “İnekname” olmasıdır. “İmam” ismi ise “4 Harfli” olarak değişmiştir. Önceki senelerde dualar “Aziz Köklü” salonunda okunurken 2018’de okulun ön bahçesinde okunmuştur. Dört Harfli’nin ismi değiştiği gibi kıyafetleri de değişmiştir. Dinî kıyafet yerine Antik Yunan filozoflarına özenilmiştir. “Âmin” ise yerini bu sene “amir”e bırakmıştır. 2017 yılında “temiz ferman” getirilmiştir. Temiz ferman adı altında ağır eleştirilere yer vermemeye başlamışlardır. 2017 yılından itibaren o yılların en iyileri seçilmiş ve ödül olarak dergide yayımlanmıştır. Bu bölüm diğer Kazgan sayılarında yer almamaktadır. Bu dönemdeki değişimlerin en büyük sebeplerinden birisi İnek Bayramı’nın ruhuna muvafık olan hiciv ve tenkidin muhatabı olan iktidar dönemlerinin değişiklik göstermesidir.

Diğer yıllara ek olarak 2018 yılında “Dekan Laneti”, “Vakademik Takvim” Kazgan’a eklenmiştir. Dekan Laneti bölümünde gelen dekanın hemen istifa edip gitmesi üzerine yazılar vardır. Vakademik Takvim bölümünde ise İnek Bayramı’nın olup olmayacağı tartışması üzerine durulmuştur (Kazgan, 2018).

2019 İnekname’ye başlamadan önce bir kişi önce çıkıp gelecek kişinin duyurusunu yapmıştır.

“Geldi mevsim-i bahar dindi yağmur ile kar
Aziz Köklü’ye girince tüllab ağzını açar
İşbu ineknamenin filozofu gelince

Kapansın telefonlar, bekleyin lan sessizce!” (Kazgan, 2019) diyerek adının 2018’de 4 Harfli olan eski imamın bu sene “Filozof” olduğunu duyurur. 2019 yılında değişen şeyler ise “amir”, “aynen” olmuştur; filozofun kıyafeti değişmiştir. Hem fonetik olarak hem de grup ile ortak hareket edildiğinde uyumun sağlandığını göstermesi açısından “âmin” ve “aynen” kelimeleri birbirinin yerine kullanıldığı gözlemlenmiştir. Böylelikle dinî bir terimin kullanılması terk edilmiştir. Bayramın iptalinden sonra gelenekteki gibi ilk defa yapılan bayram 2019 yılındaki olmuştur. Önceki yıllarda inek getirilmemişken bu sene bizzat bayramın sembolü olan inek de getirilmiştir (K.K.6).

Sonuç

Her sene mayıs ayının ilk perşembe ve cuma günü kutlanan bayram nesilden nesle aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Perşembe günü sabahında Aziz Köklü Salonu’nda toplanan öğrenci ve hocalar buradaki İnekname/İnek Duası’nı dinlerler. Daha sonra ise “İnek Yürüyüşü”ne geçerler. Fermanlar kısmında gizlilik esas olup okunana kadar hiçbir bilgi dışarıya çıkmamaktadır. Kazgan ise bu bayramın tamamının yayımlandığı dergidir. Eski dönemlerden bu zamana kadar gelen Kazgan günümüzde bazı değişikliklere uğramıştır. Bunlar bayramın kendisinde de yer alan değişikliklerdir. 2017 yılından sonra “dua” bölümü, “İnekname” olarak değiştirilirken; “İmam”, ilk başta “4 Harfli” daha sonra ise “Filozof” olarak değiştirilmiştir. Dua okunurken “âmin” diyen öğrenciler bunu ilk önce “amir” daha sonra ise “aynen” olarak değiştirmişlerdir. Böylelikle fonetik uyum ile ilk forma çağrışım yapılmıştır.

İnek Bayramı’nda mizahi bir dille karşıdakini eleştirme yöntemi kullanılmıştır. İnekname kısmında halkın içinde bulunduğu durum dile getirilir ve gülme yoluyla rahatlama sağlanır. Halkı ilgilendiren ciddi konular mizahi bir dille aktarılır, buna toplu bir şekilde gülünür ve “rahatlama kuramı” uygulanmış olur. Ortak kimlik duygusu ile hareket edilerek Mülkiyeli olmanın gerekleri yerine getirilir. Bu sayede geleneksel bir hâl alan kodlar aktarılır. Grubun kendiliğinin bir yansıması olan dilsel çeşitliliği, sembolik ifadeleri, ritüellerin tarihsel güncellemeleri onların “grup kavramı” bağlamında düşülmesini desteklemektedir. Devamlılığın ve sürdürülebilirliğin sözel karşılığı geleneksel olarak kutlanan bayram, yaşayan bir tecrübe ve temsil konumundadır.

Bayramın fermanlar bölümü “üstünlük kuramı” ile bağdaşmaktadır. Fermanı okuyan bölüm kendilerini yüceltirken diğer bölümleri küçümsemektedir. Bu sayede üstün hissedilenler bu duruma gülme eylemi gösterirler. Çamurlar bölümünde ise yine “üstünlük kuramı” yer almaktadır. Bireysel veya toplumsal konuyu ele alan çamur tüm fakülte önünde okunmaktadır. Bu okuma esnasında çamurda bahsedilen kişi küçümsenir ve dinleyen kişiler de kendilerini yücelterek gülmeyi gerçekleştirir. Bu bağlamdan bakıldığında öğrenciler İnek Bayramı’ı ile “grup” hâlinde rahatlama eylemini gerçekleştirirler. Geleneksel bir hâl almış olan İnek Bayramı kültürel gösteri ve metin yazarlığı (Kazgan) olarak iki koldan günümüze kadar gelmiştir. Değişim ve dönüşümleriyle varlığını sürdüren İnek Bayramı, geleneğin durağan olmayan ve içinde bulunulan bağlama göre şekillenerek güncellenen özelliklerini net bir şekilde yansıtmaya bakımdan dikkat çekicidir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Her yazarın katkı düzeyi eşittir.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada kullanılan veriler 2020 öncesi olup etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

TEŞEKKÜR: Çalışmada Ankara Üni.- Siyasal Bilgiler Fakültesinde yardımcı olan Ahmet Akçam ve Gökhan Erdem hocalarımıza teşekkürlerimizi borç biliriz.

NOTLAR

1. Toplumcu gerçekçilerin kentteki işçilere “sınıf” açısından bakması yanında son zamanlarda “kent folkloru” ve “grup folkloru” üzerine çalışmalar artmıştır. Bu tür çalışmalara Evrim Ölçer Özünel’in gecekondularını incelediği *Eşiktekliler* ve Erkan Aslan’ın kent mit ve efsanelerini incelediği *UFO Mitleri* adlı çalışmaları örnek verilebilir.
2. Belgelerde Sözleşmenin adı İngilizcede ICH, Fransızcada PCI, Türkçede ise SOKÜM olarak kısaltılmıştır.
3. İtalyan folklor araştırmacısı Giuseppe Cocchiara’nın (1904-1965) 1952 yılında *Storia del Folklore in Europa* adıyla İtalyanca olarak kaleme aldığı ve Yerke Özer’in İngilizce ve Rusça çevirilerinden hareketle *Avrupa’da Folklor Tarihi* adıyla 2017 yılında Türkçeye kazandırdığı folklor tarihi için bu önemli eser, folklorun doğuşunu ve gelişim süreçlerini ele almaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

- K.K.1 (V.A.- 1996/Ankara) 29 Nisan 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.2 (M.T.) 29 Nisan 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.3 (T.D.) 29 Nisan 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.4 (D.E. -1995/Ankara) 9 Mayıs 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.5 (B.E.- 1993) 29 Nisan 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.6 (N. T.- 02.12.1995/Ordu) 9 Mayıs 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.7 (M.E.) 9 Mayıs 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.8 (M. T.- 22.08.1997/Rize-Pazar) 9 Mayıs 2019 tarihinde görüşülmüştür.
K. K.9 (B.E.) 9 Mayıs 2019 tarihinde görüşülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akalın, Mehmet. “Mülkiye’nin (Siyasal Bilgiler Fakültesi) Adıyla Ankara Üniversitesi’ne Bağlanması”. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* 45:183-198, 1976.
- Bergson, Henri. *Gülme*. Çev.: Yaşar Avunç. İstanbul, 1996.
- Çankaya, A. *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı)* 1.Cilt. Ankara, 1969.
- Dundes, Alan. “Halk Kimdir” Çev.: Metin Ekici, *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Ankara (1-30). 2006.
- Eliade, Mircea. *Ebedi Dönüş Mitosu*. Çev.: Ümit Altuğ. İstanbul, 1994.
- Fine, Gary Alan. “The Manson Family: The Folklore Traditions of a Small Group”. *Folklore Institute*. 19: 1, 1979: 733-745.
- Freud, Sigmund. *Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri*. Çev.: Dr. Emre Kapkın. İstanbul, 1998.
- Georgeon, François. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Gülmek mi?” Çev.: Ali Berktaş, *Doğu’da Mizah*. İstanbul (79-102). 2000.
- Güzel, Şeyhmus. “Mülkiye’de İnek Bayramı”. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* 4-5. 209-215. 1982.
- Huizinga, Johan. *Homo Ludens*. Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul, 2010.
- Husri, S. “Mülkiye Üzerine”, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, C: 26 (s.237): Ankara, 1971.
- Karataş, Pınar. “Mülkiye’de İnek Bayramı: Ritüel Nitelikleri ve Mülkiyeli Kimliğinin Oluşumundaki Rolü”. *Millî Folklor Dergisi* (Kış: 96) 229-246. 2012.
- Kazgan. Ankara, 2014.
- Kazgan. Ankara, 2015.
- Kazgan. Ankara, 2017.
- Kazgan. Ankara, 2018.
- Kazgan. Ankara, 2019.
- Metin Basat, Ezgi. “Sözlü Kültürün Göresel Mizaha Yansıma: Leman, Penguen ve Uykusuz Dergileri Örneği”. Doktora Tezi. Ankara, 2014.
- Ong, Walter. *J. Sözlü ve Yazılı Kültür (Sözün Teknolojileşmesi)*. Çev. Sema Postacıoğlu Banon. İstanbul, 1999.
- Öğüt Eker, Gülin. *İnsan Kültürü Mizah, Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah*. Ankara, 2014.
- Önler, Zafer. “Kutadgu Bilig Üzerine Notlar”, *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, C.14, İstanbul, 2004.
- Özdemir, Nebi. “Türkiye’de Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Geçiş ve Meddahlık Medya İlişkisi”. *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı*. Ankara, 2006.
- Sanders, Barry. *Kahkahanın Zaferi*. Çev.: Kemal Atakay. İstanbul, 2001.
- Türkmen, Nilgün. *Türkiye’de Festivaller ve Şenlikler*. Doktora Tezi: Sivas, 2017.
- Yavuziğit, M. H. “Mülkiye Tarihi”. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* (S.195):86-95, 1997.
- Weber, Max. *Bürokrasi ve Otorite*. Çev.: H. Bahadır Akın. Ankara, 2005.